

1076 NOV

BUDAPEST

308

244

Mozaik a főváros múltjából

A német Buda 1722-ben

A török uralom alól felszabadult és az ostromban majdnem teljesen elpusztult Budát a bécsi kormány jórészt németekkel, kisebb számban pedig szerbekkel népesítette be. A magyarok letelepedését majdnem teljesen lehetetlenné tette.

A német polgárság a város magisztárusa ellen sikkasztások, vesztegetések, önkényeskedések és egyéb törvénytelenések miatt számos panaszt adott be. Ennek eredményeként a királyi kamara 1722-ben Moholányi János és Jeszenszky István személyében a jogtalanságok orvoslására királyi biztosokat küldött ki. A biztosok a panaszok mellett behatóan megvizsgálták a városvezetés minden mozzanatát, a törvénykezést, az adókvetést, a pénzkezelést, a tisztújítás módját stb. Ennek kapcsán egyebek közt kifogásolták, hogy, noha Buda a törvény szerint Magyarország fővárosa, a tanácsstagok választását, a város különféle ügyeit, köztük a bíraskodást is, német és osztrák törvények, jogszabályok szerint intézik. Ez különösen az ítékezésben káros, mert fellebbezés esetén a magyar Corpus juris szerint ítélező fellebbezési hatóságok nehezen tudnak helyes határozatokat hozni.

Megállapították, hogy a tanács tagjai közül senki sem tud magyarul, senki sem érti az ország- és megyegyűléseken hozott határozatokat. Ezért előírták, hogy a megüresedő tanácsi helyekre lehetőleg olyanokat válasszanak, akik belföldi születésűek és járatosak a hazai jogban. A jegyzők egyikétől pedig meg kell követelni a magyar nyelv és magyar jog ismeretét. Ennek kell intéznie az ügyészi teendőket, ennek kell szerkeszteni a perirátokat.

A biztosok azt is helytelenítették, hogy a tanítók közül egy sincs, aki a gyerekeket a magyar nyelvű írásra és olvasásra tudná oktatni. Ajánlatos lenne egy magyar nyelvű elemi iskola felállítása, mert az ország lakosainak illik ismerni a hazai nyelvet.

A cenzúra és a Pálffy-rostélyos

Vadnai Károly, a *Hölgyfutár* szerkesztője 1862-ben egyik este korán feküdt le, de álmából hama-

rosan felverte egy nyomdai alkalmazott: lapjának készülő számát lefoglalták, menjen haladéktalanul a rendőrségre.

Vadnai nagyon csodálkozott, mert a kicsinyeskedő cenzúra miatt semmi olyan cikket nem adott a nyomdába, amiről akár a legcsekélyebb mértékben is feltehető volt, hogy kihívja az abszolutizmus nemtetszését. Még akkor sem értette a dolgot, amikor a rendőrfőnök szótlanul elébe tartotta a „Házi gazdaság” című rovat egyik ételreceptjét, amely a Pálffy-rostélyos elkészítési módját közölte a háziasszonyokkal. A rendőrség nagyhatalmú főnöke ekkor rámutatott a következő tanácsra: „Mielőtt lábosba rakjuk, alaposan ki kell verni.” A szerkesztő egy ideig még ezután is értetlenül bámult a hatóság képviselőjére, majd hirtelen elkacagta magát. Rájött ugyanis arra, hogy ebben az utasításban célzást találtak Pálffy Móric grófra, akit a császár 1861-ben Magyarország helytartójává nevezett ki.

A *Hölgyfutár* természetesen az ominózus cikk nélkül jelent meg.

Vadállatok harca az Állatkertben

1877 januárjában a budapesti Állatkertben két egymás mellett fekvő ketrecben őriztek egy leopárdot és egy oroszlánpárt. Egyik nap az ápolójuk tisztogatás után a ketreceket elválasztó rácsajtó felhúzó láncát nem lakatolta le, hanem szabadon hagyta lelógni. A nőstényoroszlán játszani kezdett ezzel a láncsal, belékapaszkodott és teste súlyával felhúzta az ajtót. A hím ezt észrevéve átugrott a szomszéd ketrecbe, a tőle megrémülő leopárd viszont menekülni akart és a másik ketrecbe futott. Itt azután a nőstény támadt rá, de ugyanekkor eleresztette a láncot s az elválasztó rács lezuhant. A két vadállat közt élethalál harc kezdődött. Az örök a párjától elválasztott hím-oroszlán borzasztó üvöltésére figyeltek fel, odarohantak és megpróbálták a két ragadozót egymástól elválasztani. Ezzel azonban elkéstek. A leopárdot ellenfele megfojtotta, de számos sebtől vérezve egy félóra múlva maga is kimúlt.

Vértessy Miklós